

MATURITNÝ OKRUH 26

UMELECKÝ ŠTÝL

→ je jedným zo štýlov verejného styku a uplatňuje sa **najmä v slovesnom umení**, autori vyjadrujú svoj **subjektívny názor** – ide teda o **subjektívny štýl**

→ umelecký štýl sa uplatňuje v **písanej podobe** (literatúra) a v **hovorenej podobe** (napr. divadlo)

komunikačná sféra: škola, divadlo, kino, ulica

komunikanti: autor ---> čitateľ, poslucháč, divák

Slohové postupy v umeleckom štýle

Rozprávací slohový postup	Opisný slohový postup	Výkladový slohový postup	Informačný slohový postup
<ul style="list-style-type: none"> • hlavný slohový postup • prerozprávanie rôznych príbehov zo života	<ul style="list-style-type: none"> • vykresľuje prostredie a povahy postáv	<ul style="list-style-type: none"> • analyzuje vzťahy medzi predmetmi, osobami, javmi • využíva úvahy v reči postáv a rozprávača	<ul style="list-style-type: none"> • využíva sa v umeleckých reportážach, biografiách, sci-fi literatúre

- V umeleckom štýle využívame viaceré slohové postupy (= spôsob členenia zložiek textu s určitým cieľom a ohľadom na adresáta textu)
  - rozprávací slohový postup (= SP)
    - Je nosníkom umeleckého štýlu
    - Je preňho typické množstvo slovíec, slúži na dynamizáciu deja
    - Využíva sa najčastejšie, vo väčšine žánrov umeleckého štýlu
- opisný SP
  - Slúži na spomalenie (retardáciu) deja
  - Opisy sa snažia zachytiť vonkajšie aj vnútorné najtypickejšie znaky
- výkladový SP
  - Najmä jeho **úvahová zložka** (hodnotí javy, vyjadruje postoje)
  - Využíva sa v **pásme rozprávača**, v monologických prejavoch postáv a v **reflexívnej lyrike**
  - **Výkladová zložka** sa využíva v reportážach, biografiách a sci-fi literatúre ako súčasť populárno-náučného výkladu

Slohové útvary v umeleckom štýle

- rozprávanie
- opis a charakteristika (vykreslenie prostredia a povahy postáv)

Základné znaky umeleckého štýlu

- └ **variabilnosť**: množstvo literárnych žánrov, variabilnosť aj v jazyku: využívanie nielen spisovných, ale aj nárečových slov
- └ **expresívnosť**: používanie citovo zafarbených slov
- └ **metaforickosť**
- └ **monologickosť**
- └ **náznačnosť**: nedopovedanie údajov či faktov, ponechávanie na fantáziu čitateľa
- └ **písomnosť**: umelecký text je určený neprítomnému adresátovi, *výnimka – umelecký prednes*
- └ **subjektívnosť**: dôraz na osobnosť autora, emocionálnosť a expresívnosť

Funkcie umeleckého štýlu

estetická - dielo pôsobí na city prijímateľa kladne alebo záporne

výchovná - dielo obohacuje vnútro čitateľa, vzbudzuje sympatie alebo antipatie k postavám, z diela sa môžeme poučiť

náučná – z diela môžeme získať vedomosti o javoch, udalostiach či faktoch

informačná – dielo prináša informácie o určitej dobe (minulej, prítomnej, budúcej), o spoločnosti, zvykoch, kultúre

Jazykové prostriedky umeleckého štýlu

- neutrálne slová
- citovo zafarbené slová
- obrazné prostriedky
- nespisovné slová
- neobvyklé slová

Mimojazykové prostriedky umeleckého štýlu

- grafické členenie textu
- ilustrácie

Žánre umeleckého štýlu

POZNÁMKA: *Viac v iných MO, tento sa dá krásne prepojiť s inými!*

lyrika: pieseň, óda, sonet, ...

epika: román, poviedka, novela, báj, legenda, rozprávka, ...

dráma: tragédia, komédia, muzikál, ...

Lyrika (poézia)

- vyjadruje **pocity, nálady, myšlienky autora**
- **nemá dej**
- **nemá postavy, ale lyrický subjekt** (často splýva s autorom)
- **viazaný alebo voľný verš**
- využívajú sa **umelecké básnické prostriedky**

Epika (próza)

- **zakladá sa na deji, na rozprávaní príbehu, udalostí** (typická je časová postupnosť)
- autora v nej zastupuje **rozprávač**

Dráma

- **neprítomnosť rozprávača**
- základ drámy tvoria **monológy a dialógy** (veršované alebo neveršované)
- dramatické žánre sú určené predovšetkým **na scénickú realizáciu**
- členenie na **dejstvá, scény, výstupy**

Rozdiely medzi umeleckým a hovorovým štýlom

umelecký štýl	hovorový štýl
verejnosť	súkromnosť
písomnosť	ústnosť
monologickosť	dialogickosť
neprítomnosť adresáta	prítomnosť adresáta

ALE! Oba štýly majú spoločné to, že sú súkromné.

OBRAZ PRVEJ SVETOVEJ VOJNY V DIELACH ZAHRANIČNÝCH AUTOROV

stratená generácia = skupina amerických prozaikov (silne citovo založení), ktorí prežili koniec prvej svetovej vojny v Európe a vyjadrovali pocity ľudí poznamenaných vojnou, často neschopných zmieriť sa s povojnovou skutočnosťou a zapojiť sa do povojnového života, autorkou pojmu *lost generation* bola Američanka žijúca v Paríži Gertrude Steinová, generáciu tvorili **najmä Američania Hemingway a Faulkner**

Erich Maria Remarque (Nemecko)

- veľký **odporca vojny** a **predstaviteľ expresionizmu** (vo svojich dielach zobrazuje skutočnosť, zveličuje jej záporné javy, používa „živý“ slovník a kontrasty), **často patrila k stratenej generácii**, často opisuje životné **osudy nemeckých emigrantov** (sám musel emigrovať)

- keď mal 18 rokov, **zúčastnil sa bojov na západnom fronte, kde bol vážne zranený**

román **Na západe nič nového !!!**

- **rozprávačom** je mladý vojak **Paul Bäumer** (citlivý chlapec píšuci básne), ide o **autobiografickú postavu**

- **hlavný hrdina a jeho spolužiaci zo septimy sa prihlásia na front** (presvedčí ich triedny profesor na gymnáziu, ktorý tvrdí, že vojna nič nie je), postupne **vidia nezmyselné a zbytočné umieranie**, ich postoj sa mení – pociťujú k vojne odpor, **Paul zabije iba raz** (má výčitky svedomia, zaumieni si, že napíše žene mŕtveho Francúza a finančne jej to vynahradí), **Paul je spojovacím článkom života a smrti jednotlivých spolužiakov** (často sa s nimi rozpráva o vojne a o mieri), zomiera ako posledný, keď rozhlas iba sucho oznamuje: „*Na západe nič nového*“

- **autor poukazuje na absurditu vojny a umierania** (Paul sa zamýšľa nad tým, aký zmysel má zabíjanie človeka človekom, aj keď stoja na opačných stranách frontu, obaja sú predsa obyčajní ľudia, ktorí ani nevedia, prečo prišli bojovať)

- často **vnútorný monológ hlavnej postavy, zvolacie vety, rečnícke otázky**, ale aj **vonkajší monológ** (keď sa Paul prihovára nepriateľskému vojakovi), autor občas používa **krátke, úsečné vety, čím stupňuje myšlienku** a zdôrazňuje jej význam (zároveň chce vyvolať u čitateľa určité napätie)

hlavná myšlienka = **osudy a pocity mladej generácie, ktorá sa ešte nenaučila žiť a už sa musela naučiť zabíjať**

Romain Rolland (Francúzsko)

-tiež veľký odporca vojny, pacifista

- **financie, ktoré získal za Nobelovu cenu venoval na zmiernenie útrap ľuďom postihnutých 1.svet.vojnou**

novela **Peter a Lucia !!!**

- protivojnové dielo o **tragickej láske dvoch mladých ľudí** na pozadí udalostí 1. svetovej vojny

- Peter je **chlapec zo zámožnej meštianskej rodiny**, citlivý a dobrý (väčší idealista ako Lucia), má staršieho brata Filipa, ktoré vojna veľmi zmení, **Petrova rodina má pasívny postoj k vojne**, matka ju berie ako

povinnosť,

- Lucia žije s matkou, ktorá je tehotná, je **výtvarne nadaná**, ale **pre nedostatok peňazí nemôže študovať**, preto si zarába reprodukováním obrazov slávnych maliarov a obrázky predáva v malých obchodíkoch (nie sú veľmi dobré, keďže jej chýbajú skúsenosti a nástroje), je **duševne vyspelejšia ako Peter**, lebo bola životom prinútená správať sa samostatne a zarobiť si na živobytie (vidí svet taký, aký je)

- dej od 30. januára 1918 do 29. marca 1918

- Peter a Lucia sa stretnú v metre, Peter je povolaný na front, no po zbombardovaní továrne, v ktorej pracuje Luciina matka, si už bez Lucie nedokáže predstaviť svoj život, **ich láska ale končí na Veľký piatok v r. 1918**, keď zomierajú **pri bombardovaní Paríža** pod troskami chrámu (chceli si tam sľúbiť vernosť) → **vojna sa nezastaví ani pred Bohom**

- v novele je **málo dialógu**, **prevažujú opisy a úvahy**, úvahy sa týkajú najmä nezmyselnosti vojny

- motívom novely je, že **láska vo vojne nemá perspektívu a zomiera**

<i>Na západe nič nového</i>	<i>Peter a Lucia</i>
román	novela
vojna zasahuje priamo	vojna nezasahuje priamo
bojuje sa so zbraňami	bojuje sa láskou a vierou
rozprávačom je hlavný hrdina	rozprávačom je autor

Ernest Hemingway (USA)

- **koniec 1. svetovej vojny prežil v Európe na fronte**, bol to kontroverzný človek trpiaci depresiami (spáchal samovraždu)

román **Zbohom zbraniam** --> **romantický príbeh lásky anglickej ošetrovateľky Catherine a amerického poručíka Fredericka**, ktorý pracuje ako dobrovoľník v talianskej armáde, Catherine zomiera pri pôrode ich dieťaťa (jej smrť je nepriamym dôsledkom vojny – vojna zabíja lásku), Frederick utečie z frontu a dáva navždy *zbohom zbraniam*

Karel Čapek (Česko)

-kvôli zdravotnému stavu sa nezúčastnil bojov v 1.svet.vojne, bol ňou ale ovplyvnený

protivojnová dráma **Bílá nemoc !!!**

-**nezmyselnosť diktatúry a vojny**, epidémia “bielej choroby”, tá symbolicky predstavuje “nákazu” mysle

-**alegória na zničujúcu moc nacizmu a vojny**

-v hre sa voči sebe stretávajú **dva diametrálne odlišné morálne postoje**: na jednej strane je to **humanita**, na druhej **totalitná diktatúra bažiaca po moci a krvi**

Popudem k napsání tohoto dramatu z r. 1937 bylo bezprostřední ohrožení Českoslovenka hitlerovským Německem. Jistou zemi napadla epidemie smrtelné bílé nemoci. Neznámý lékař chudých Galén proti ní vynalezl lék. Lék chce zveřejnit jen tehdy, když se vlády zaváží, že již nikdy nebudou válčit. Hlava státu Maršál, v němž bílá nemoc vypukla chce dobýt svět je obrazem diktátora jakým byl Adolf Hitler. Bílou nemocí je napaden hlavní zbrojař země baron Krüg. Galén jej odmítá léčit, dokud nebudou splněny jeho podmínky. Krüg žádá Maršála, aby uzavřel mír. Ten však trvá na dalším zvýšení zbrojní výroby. Ani Maršál nedonutí Galéna ke změně jeho stanoviska a i ve chvíli, kdy upozoruje na sobě bílou skvrnu, fanatiky vyzývá k dalšímu výbojnému tažení. Teprve na naléhání své dcery a mladého Krüga, jehož otec se zastřelil, je ochoten uzavřít mír a splnit tak Galénovu podmínku, aby mohl být léčen. Galén přicházející k Maršálovi, je však ubit fanatickým davem, když odmítá svolávat slávu válce, a jeho lék je rozdupán. Nacisté nemohli Čapkovi Bílou nemoc odpustit, protože se v ní poznali a proto po okupaci Československa za Protektorátu byly jeho knihy zakázány.

Jaroslav Hašek (Česko)

román **Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války**

- okolnosti vypuknutí vojny, odchod na front a život v regimente sledujeme očami člověka úradne vyhláseného za „blba“ podľa zásady, že pravdu môže hovoriť iba dieťa alebo blázon
- hlavnou postavou je jednoduchý občan Rakúsko-Uhorska Josef Švejk (heroikomický hrdina), autor podáva prostredníctvom tejto postavy **neudržateľné pomery v armáde, kde vládne nemorálnosť, alkoholizmus a chaos**, kritizuje „hlavy pomazané“ (cisára a jeho príbuzných), Švejk je 50-ročný slobodný muž, vety často začínal: „*Já znám jednoho ...*“, žije sa predajom psov, ktoré ukradol, dostane sa do väzenia i blázinca, odkiaľ ho vyhodí, po vyhlásení vojny sa stáva vojenským sluhom u Katza, ktorý ho týrá a prehrá Švejka v kartách (hlavná postava je veľmi prispôsobivá a prežije všetko)

POZNÁMKA: *V rámci tohto MO premýšľať nad tým, ako jednotliví autori zobrazili prvú svetovú vojnu, na čo sa vo svojich dielach sústredili!*